

AKADEMIJA.IT

INFOBALT IR TECH CITY

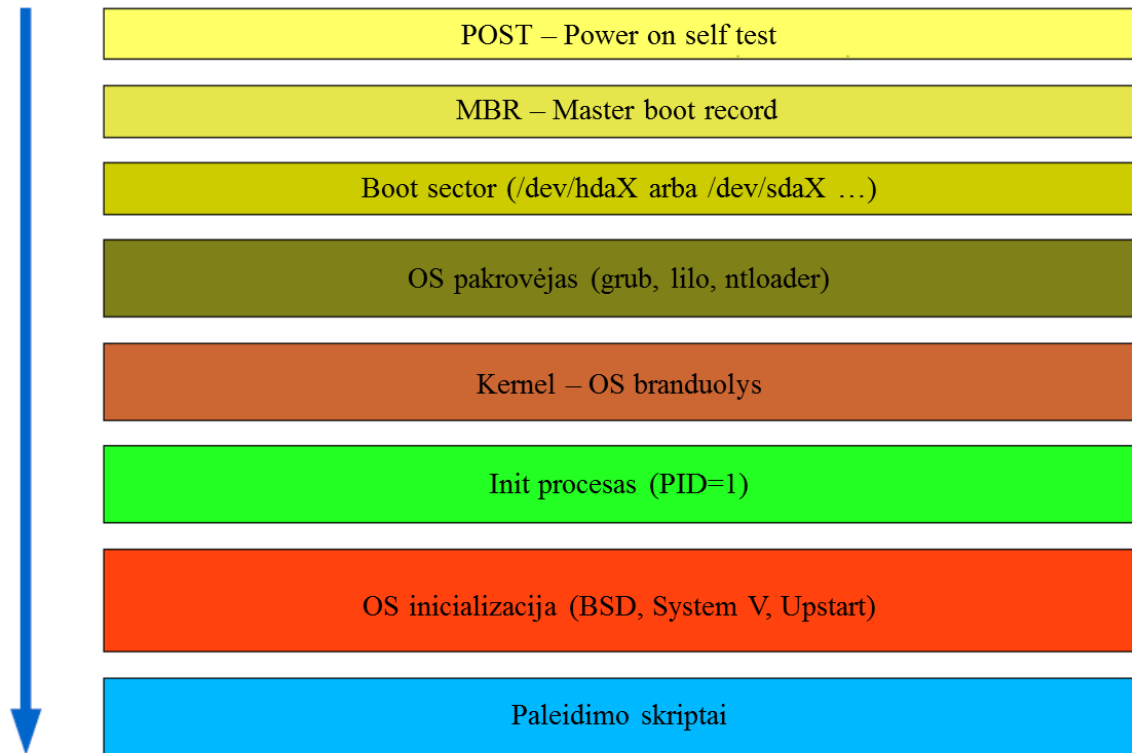

KITM

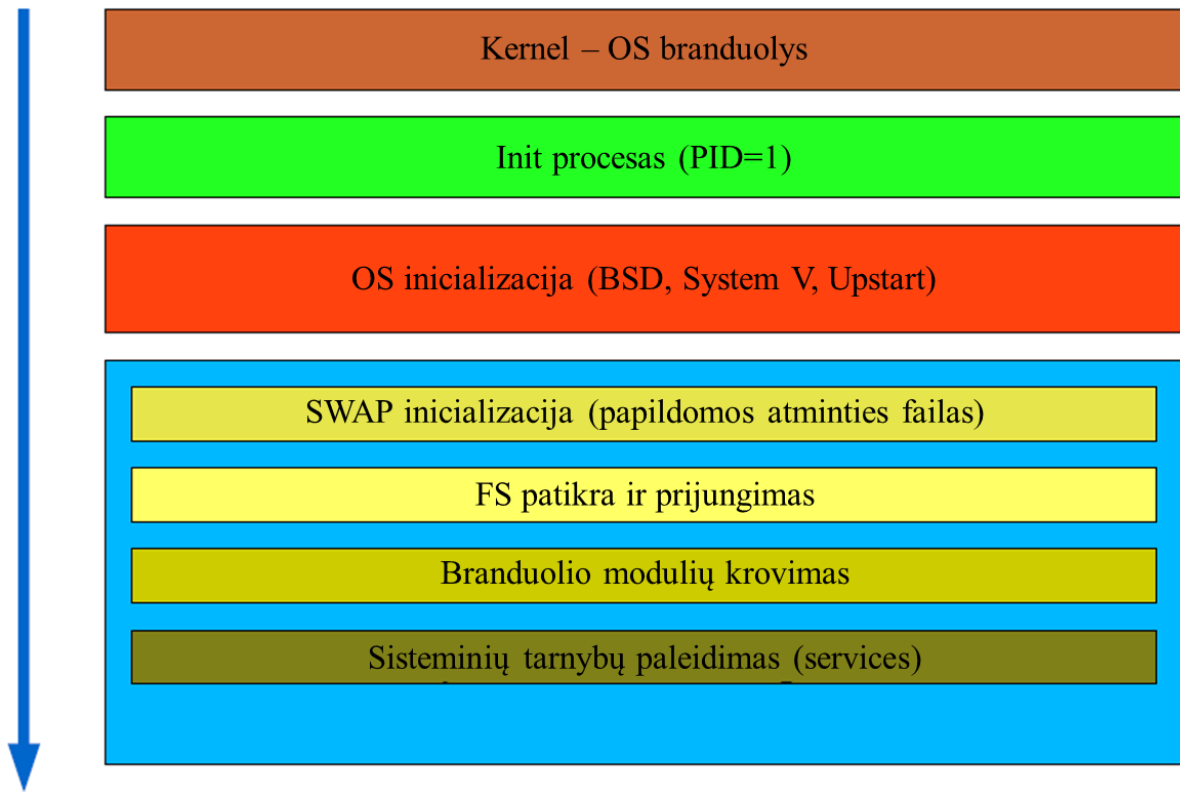
KAUNO INFORMACINIŲ
TECHNOLOGIJŲ MOKYKLA

Tarnybinių stočių
operacinių sistemų
naudojimas

Tarnybinės stoties krovimosi seka

Linux OS paleidimo tvarka (inicializacija)

Linux OS paleidimo lygiai (runlevels)

Paleidimo lygiai (RUNLEVELS) būna:

Run Level	Name	Description
0	<i>Halt</i>	Shuts down all services when the system will not be rebooted.
1	<i>Single User</i>	Used for system maintenance. No Networking capabilities.
2	<i>MultiUser</i> <i>No Network Support</i>	Used for maintenance and system testing.
3	<i>MultiUser</i> <i>Network Support</i>	Non-Graphical Text Mode operations for server systems.
4	-	Custom Mode, used by SysAdmin
5	<i>Graphical</i> <i>X11</i>	Graphical login with same usability of Run Level 3.
6	<i>Reboot</i>	Shuts down all services when the system is being rebooted.

Pamiršto root vartotojo slaptažodio keitimas (Linux Ubuntu 18.x)

- Užkrauname sistemos paleidimo vedlį GRUB – startuojant sistemai spaudžiame/laikome **Esc** arba **Shift** klavišą.
- Norėdami koreguoti krovimosi procesą nuspaudžiame raidę ‘e’
- Naudodami rodyklių klavišus randame eilutę su pradžia „**linux** /**boot<...>**“ ir nukeliamume į eilutės pabaigą
- Pabaigos tekstą „**ro quiet splash \$vt_handoff**“ pakeičiame į „**rw init=/bin/bash**“
- Spaudžiame **Ctrl+X** arba **F10** krovimo procesui pradėti
- **# mount | grep -w /** Patikriname ar sistema užkrauta su read/write (rw) teisėmis
- **#passwd** Keičiame root vartotojo slaptažodį (arba kito vartotojo – passwd [usr_name])
- **#sync** Pakeistą slaptažodį sinchronizuojuame su failų sistema
- **#exec /sbin/init** Paleidžiame sistemą iš naujo

Šaltinis:

<https://linuxconfig.org/how-to-reset-lost-root-password-on-ubuntu-18-04-bionic-beaver-linux>

AKADEMIJA.IT

INFOBALT IR TECH CITY

Linux OS procesai ir tarnybos

Procesas (process) – vykdoma programa. Programą identifikuoja PID (process identifier).

Tarnybos (services) – fone budintys ar veikiantys procesai, reikalingi atlikti tam tikras užduotis.

Procesai gali turėti statusą:

- Running, Waiting, Stopped, Zombie.

Procesai gali turėti santykius: **tėvas – vaikas**

Linux OS procesų (tarnybų) inicializacija

Procesų (tarnybų) inicializacija vykdoma per BSD, System V, Upstart (Systemd) procesų paleidimo sistemą. Konfigūraciją galima rasti:

- /etc/init.d - startavimo skriptai
- /etc/default
- /etc/init.d/myservice

Darbas su procesais ir tarnybomis (1)

ps – peržiūrėti sistemos procesus. ps komandos pagrindinės parinktys:

- -a – visų procesų sąrašas „pririštų“ prie terminalų
- -x – visų „neprištų“ prie terminalų procesų sąrašas
- -e – visų sistemos procesų sąrašas
- -f – sistemos procesų medžio rodymas
- -u user_name – pasirinkto vartotojo procesų sąrašas

ps tree – peržiūrėti sistemos procesų medį

pgrep – proceso paieška pagal frazę

kill (pkill) – proceso užbaigimas. Komanda kill siunčia procesui signalą, kuris turi būti apdorotas proceso. Visų OS signalų peržiūrėjimas: **kill -l**

nohup – paledžiama programa „atjungiamo“ nuo terminalo Programos komandinėje eilutėje gali būti paledžiami dviems režimais: **-foreground, -background**

Darbas su procesais ir tarnybomis (2)

Norint paleisti programos vykdymą „background“ režimu reikia gale komandinės eilutės parašyti & simbolį.

Ctrl + z – proceso sustabdymas

jobs – parodo sustabdytų (Stopped) ir „background“ režimu dirbančių programų sąrašą

fg – sustabdytos programos paleidimas „foreground“ režimu

bg – sustabdytos programos paleidimas „background“ režimu

top – interaktyvi OS procesų peržiūra (valdymas)

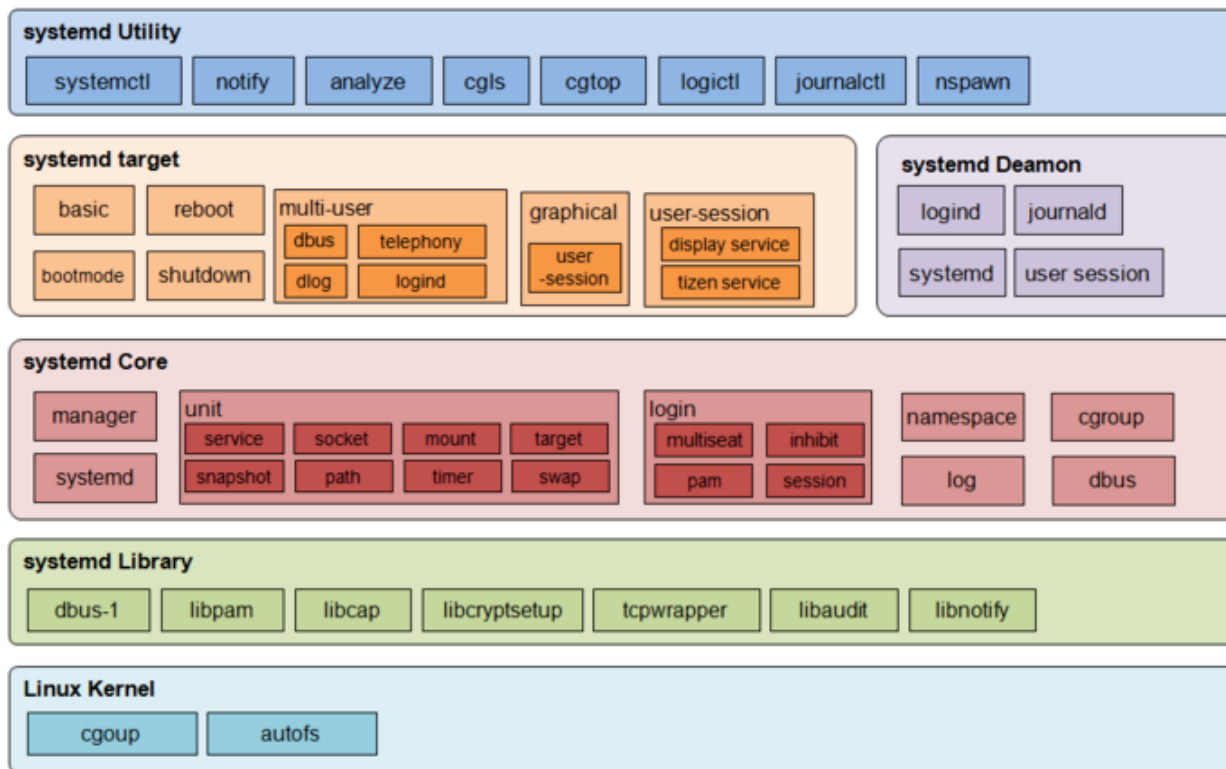
Tarnybų valdymas su Systemd:

- `systemctl list-units` - List all units
- `systemctl start [NAME...]` - Start (activate) one or more units
- `systemctl stop [NAME...]` - Stop (deactivate) one or more units
- `systemctl enable [NAME...]` - Enable one or more unit files
- `systemctl disable [NAME...]` - Disable one or more unit files
- `systemctl reboot` - Shut down and reboot the system

Darbas su procesais ir tarnybomis (3)

Darbas su procesais ir tarnybomis (4)

Service Related Commands

Comments	SysVinit	Systemd
Start a service	<code>service dummy start</code>	<code>systemctl start dummy.service</code>
Stop a service	<code>service dummy stop</code>	<code>systemctl stop dummy.service</code>
Restart a service	<code>service dummy restart</code>	<code>systemctl restart dummy.service</code>
Reload a service	<code>service dummy reload</code>	<code>systemctl reload dummy.service</code>
Service status	<code>service dummy status</code>	<code>systemctl status dummy.service</code>
Restart a service if already running	<code>service dummy condrestart</code>	<code>systemctl condrestart dummy.service</code>
Enable service at startup	<code>chkconfig dummy on</code>	<code>systemctl enable dummy.service</code>
Disable service at startup	<code>chkconfig dummy off</code>	<code>systemctl disable dummy.service</code>
Check if a service is enabled at startup	<code>chkconfig dummy</code>	<code>systemctl is-enabled dummy.service</code>
Create a new service file or modify configuration	<code>chkconfig dummy --add</code>	<code>systemctl daemon-reload</code>

Note : New version of systemd support “systemctl start dummy” format.

Darbas su procesais ir tarnybomis (5)

Runlevels		
Comments	SysVinit	Systemd
System halt	0	runlevel0.target, poweroff.target
Single user mode	1, s, single	runlevel1.target, rescue.target
Multi user	2	runlevel2.target, multi-user.target
Multi user with Network	3	runlevel3.target, multi-user.target
Experimental	4	runlevel4.target, multi-user.target
Multi user, with network, graphical mode	5	runlevel5.target, graphical.target
Reboot	6	runlevel6.target, reboot.target
Emergency Shell	emergency	emergency.target
Change to multi user runlevel/target	telinit 3	systemctl isolate multi-user.target (OR systemctl isolate runlevel3.target)
Set multi-user target on next boot	sed s/^id:.*:initdefault:/ id:3:initdefault:/	ln -sf /lib/systemd/system/multi-user.target /etc/systemd/system/default.target
Check current runlevel	runlevel	systemctl get-default
Change default runlevel	sed s/^id:.*:initdefault:/ id:3:initdefault:/	systemctl set-default multi-user.target

Darbas su procesais ir tarnybomis (6)

Miscellaneous Commands

Comments	SysVinit	Systemd
System halt	halt	systemctl halt
Power off the system	poweroff	systemctl poweroff
Restart the system	reboot	systemctl reboot
Suspend the system	pm-suspend	systemctl suspend
Hibernate	pm-hibernate	systemctl hibernate
Follow the system log file	tail -f /var/log/messages or tail -f /var/log/syslog	journalctl -f

Failų turinio redagavimas – komandinės eilutės redaktoriai

Kokiu būdu redaguoti failus komandinėje eilutėje? Tam yra keli būdai:

1. cat, less komandų pagalba

2. komandinės eilutės redaktorių pagalba:

- vi (sukurtas 1976 metais, naudojamas iki šiandien)
- vim (vi patobulinimas, pažengusiems)
- ee
- emacs
- mg
- nano (pradedantiesiems)
- vile
- zile
- ...

Papildoma informacija:

https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_text_editors

AKADEMIJA.IT
INFOBALT IR TECH CITY

Darbas su archyvais (archyvatoriais) komandinėje eilutėje (1)

Komandinėje eilutėje failams ir katalogams suglaudinti (suarchyvuoti) naudojamos programos:

- rar
- unrar
- zip
- unzip
- gzip
- bzip2
- tar
- cpio
- arj
- p7zip
- lha
- ...

Darbas su archyvais (archyvatoriais) komandinėje eilutėje (2)

tar – archyvavimo (glaudinimo) programa. Naudojimo pavyzdžiai:

```
$ tar -cvf file.tar /full/path
```

```
$ tar -xvf file.tar.gz
```

```
$ tar -czvf file.tar.gz /full/path
```

```
$ tar -cjvf file.tar.bz2 /full/path
```

tar pagrindinės opcijos:

- -f – failo archyvo pavadinimas
- -v – papildomos informacijos išvedimas
- -c – sukurti archyvą
- -x – išskleisti archyvą
- -t – peržiūrėti archyvo turinį

gzip – archyvavimo (glaudinimo) programa. Naudojimo pavyzdžiai:

```
$ gzip file
```

```
$ gunzip file.gz
```


Darbas su archyvais (archyvatoriais) komandinėje eilutėje (3)

bzip – archyvavimo (glaudavimo) programa. Naudojimo pavyzdžiai:

```
$ bzip2 file
```

```
$ bzip2 -d file.bz2
```

zip – archyvavimo (glaudavimo) programa. Naudojimo pavyzdžiai:

```
$ zip file *
```

```
$ zip -r file *
```

unzip – archyvavimo (glaudavimo) programa. Naudojimo pavyzdžiai:

```
$ unzip -l file.zip
```

```
$ unzip file.zip
```

```
$ unzip file.zip -d /home/user
```

```
$ unzip file.zip file.txt
```

unrar – archyvavimo (glaudavimo) programa. Naudojimo pavyzdžiai:

```
$ unrar e file.rar
```

```
$ unrar l file.rar
```


Darbas su archyvais (archyvatoriais) komandinėje eilutėje (4)

Dažniausiai naudojami archyvų formatai:

- gzip: .tar.gz, .tgz, .tar.gzip
- bzip2: .tar.bz2, .tar.bzip2, .tbz2, .tb2, .tbz
- compress: .tar.Z, .taz
- XZ: .tar.xz, .txz
- LZMA: .tar.lzma
- lzop: .tar.lzo, .tzo
- lzip: .tar.lz, .tlz

Jei reikia papildomos pagalbos:

\$ gzip -help

\$ man gzip

Papildoma informacija:

https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_file_archivers

AKADEMIJA.IT
INFOBALT IR TECH CITY

Komandinės eilutės failų tvarkytuvė (1)

Darbai su failais ir katalogais komandinėje eilutėje gali būti naudojama failų tvarkytuvė mc (Midnight Commander). *#apt-get install mc -y (diegimas)*. **Pagrindinės mc komandos:**

- F3 – failo peržiūra
- F4 – failo keitimas
- F5 – failo / katalogo kopijavimas
- F6 – failo / katalogo pervadinimas / perkėlimas
- F7 – sukurti katalogą
- F8 – ištrinti failą / katalogą

mc spartieji klavišai:

- F10 – išeiti iš tvarkytuvės
- Ctrl + O – paslėpti tvarkytuvės skydelius
- Tab – pereiti tarp kairiojo/dešiniojo skydelio
- Insert – pažymėti / atžymėti failus
- Alt + S – failo / katalogo paieška pagal pavadinimą

Komandinės eilutės failų tvarkytuvė (2)

The screenshot shows a dual-pane file manager interface. The left pane displays the contents of the `/var` directory, and the right pane displays the contents of the `/etc` directory. Both panes show a table with columns for Name, Size, and MTime. The `/var` directory listing includes entries like `../`, `/arpwatch`, `/cache`, `/db`, `/gdm`, `/lib`, `/local`, `/lock`, `/log` (highlighted), `~mail`, `/nis`, `/opt`, `/preserve`, `/run`, `/spool`, `/state`, `/tmp`, and `/yp`. The `/etc` directory listing includes entries like `../`, `/CORBA`, `/X11`, `/alchemist`, `/cron.d`, `/cron.daily`, `/cron.hourly`, `/cron.monthly`, `/cron.weekly`, `/default`, `/dhcpc`, `/gconf`, `/gimp`, `/gtk`, `/hotplug`, `/i18n`, `~init.d`, `/iproute2`, `/locale`, `/logrotate.d`, `/mail`, `/makedev.d`, `/midi`, `/ntp`, `/oaf`, `/openldap`, and `/locale`. At the bottom, a terminal window shows the prompt `lproski@portland /var1$` and a menu bar with options: 1Help, 2Menu, 3View, 4Edit, 5Copy, 6RenMov, 7Mkdir, 8Delete, 9PullDn, 10Quit.

Left	File	Command	Options	Right
<code>/var</code>	Name	Size	MTime	<code>/etc</code>
<code>../</code>		384	Sep 8 17:59	<code>../</code>
<code>/arpwatch</code>		280	Apr 8 00:34	<code>/CORBA</code>
<code>/cache</code>		136	Apr 27 23:30	<code>/X11</code>
<code>/db</code>		48	Aug 5 1998	<code>/alchemist</code>
<code>/gdm</code>		72	Mar 22 21:46	<code>/cron.d</code>
<code>/lib</code>		440	Aug 16 03:52	<code>/cron.daily</code>
<code>/local</code>		48	Feb 6 1996	<code>/cron.hourly</code>
<code>/lock</code>		152	Sep 8 18:00	<code>/cron.monthly</code>
<code>/log</code>		1200	Sep 2 04:02	<code>/cron.weekly</code>
<code>~mail</code>		10	Jun 5 01:54	<code>/default</code>
<code>/nis</code>		48	Feb 6 1996	<code>/dhcpc</code>
<code>/opt</code>		48	Apr 13 2000	<code>/gconf</code>
<code>/preserve</code>		48	Feb 6 1996	<code>/gimp</code>
<code>/run</code>		568	Sep 8 18:00	<code>/gtk</code>
<code>/spool</code>		240	Apr 30 07:56	<code>/hotplug</code>
<code>/state</code>		72	Apr 13 02:22	<code>/i18n</code>
<code>/tmp</code>		48	Sep 8 19:03	<code>~init.d</code>
<code>/yp</code>		48	Jun 8 01:42	<code>/iproute2</code>

Hint: The file listing format can be customized; do "man mc" for details.

lproski@portland /var1\$

1Help 2Menu 3View 4Edit 5Copy 6RenMov 7Mkdir 8Delete 9PullDn 10Quit

Darbas su Linux OS techninė įranga (hardware)

Kokia techninė įranga yra pas mus įdiegta ir pasiekiamo galime pasižiūrėti: /sys, /dev, /proc. Darbui su techninė įranga naudojamos pagrindinės komandos:

lsmod – pakrautų branduolio modulių sąrašas

modprobe modulename – branduolio modulio pakrovimas

modprobe -r modulename – branduolio modulio pašalinimas

modinfo modulename – informacija apie modulį

insmod/rmmod – branduolio modulio įterpimas/pašalinimas (nesaugus)

lshw – išvesti visą informaciją apie Linux OS techninę įrangą

lspci – išvesti informaciją apie įrenginius prijungtus prie PCI

lsusb – išvesti informaciją apie įrenginius prijungtus prie USB

uname – išvesti informaciją apie naudojamą branduolį

dmidecode – įrankis SMBIOS turiniui perskaityti

Branduolio moduliai saugomi /lib/modules/

AKADEMIJA.IT

INFOBALT IR TECH CITY

Darbas su HDD/SDD/FLASH/...

Informacija apie prijungiamus diskus sistemos krovimosi metu yra saugoma faile **/etc/fstab**. Norint prijungti naują diską, disko skirsnį naudojama komanda **mount [diskas]**. Norint atjungti diską, disko skirsnį naudojama komanda **umount [diskas]**. Jei norime gauti informaciją apie sistemoje prijungtus diskus galime naudoti komandą **mount**. Komanda **mount** leidžia prijungti diską tik iki pirmo tarnybinės stoties perkrovimo. Norint, kad diskas būtų prijungiamas automatiškai reikia jį pridėti prie **/etc/fstab** konfigūracijos.

Disko dalinimui į skirsnius galima naudoti programas (komandas): **fdisk, cfdisk, cgdisk, parted ir t.t.**

Disko skirsnio failų sistemos (FS) sukūrimui naudojama komanda **mkfs.*** (* - failų sistemos tipas).

Pagalbinės komandos:

\$**lsblk** (atminties blokų sąrašas – įrenginiai ir jų diskai)

\$**df** (failų sistemos atminties naudojimo peržiūra)

Shell (bash) scenarijai (scripts)

Shell scenarijus – tai failas, kuriame yra saugomos shell (bash) komandos. Pirmoji eilutė shell (bash) scenarijaus prasideda nuo `#!` po kurių eina programa interpretatorius, pvz: `#!/bin/sh`. Norint vykdyti komandą reikia pakeisti jos paleidimo režimą:
`$ chmod +x shell_script_file`

Praktika:

1. Sukurkite failą pavadinimu `helloworld.sh`.
2. Į failą įrašykite šias eilutes:
`#!/bin/bash`
`echo "Hello World!"`
3. Suteikite failui `helloworld.sh` paleidimo teises
4. Paleiskite sukurtą scenarijų: `./helloworld.sh`

Shell (bash) scenarijų naudojimo pavyzdžiai (1)

1. Sukurkite failą pavadinimu s1.sh
2. Į failą įrašykite šias eilutes:
    `#!/bin/bash`
    `clear`
    `CAR="porsh the best"`
    `echo "CAR:"`
    `echo CAR`
    `echo '$CAR:'`
    `echo $CAR`
3. Suteikite failui s1.sh paleidimo teises
4. Paleiskite sukurtą scenarijų: `./s1.sh`

Shell (bash) scenarijų naudojimo pavyzdžiai (2)

1. Sukurkite failą pavadinimu s2.sh

2. Į failą įrašykite šias eilutes:

```
#!/bin/bash
# Masyvai
CAR=(bmw audi toyota)
echo "*****"
echo "CAR[0]=$CAR[0]"
echo "CAR[1]=$CAR[1]"
echo "CAR[2]=$CAR[2]"
echo "*****"
echo "ALL - $CAR[*]"
echo "Alternative All - $CAR[@]"
echo "*****"
```

3. Suteikite failui s2.sh paleidimo teises

4. Paleiskite sukurtą scenarijų: ./s2.sh

Shell (bash) scenarijų naudojimo pavyzdžiai (3)

1. Sukurkite failą pavadinimu s3.sh
2. Į failą įrašykite šias eilutes:
    `#!/bin/bash`
    `echo -n 'Write a car name and press "Enter" :'`
    `read`
    `echo "You select car - $REPLY"`
3. Suteikite failui s3.sh paleidimo teises
4. Paleiskite sukurtą scenarijų: `./s3.sh`

Shell (bash) scenarijų naudojimo pavyzdžiai (4)

1. Sukurkite failą pavadinimu s4.sh

2. Į failą įrašykite šias eilutes:

```
#!/bin/bash
```

```
clear
```

```
echo "*****"
```

```
DATE='date'
```

```
echo "Today date = $DATE"
```

```
echo "*****"
```

```
USERS='who | wc -l'
```

```
echo "Users in the system = $USERS"
```

3. Suteikite failui s4.sh paleidimo teises

4. Paleiskite sukurtą scenarijų: ./s4.sh

Shell (bash) scenarijų naudojimo pavyzdžiai (5)

1. Sukurkite failą pavadinimu s5.sh
2. Į failą įrašykite šias eilutes:
    `#!/bin/bash`
    `PERM=2`
    `echo "2*2=$(( 2*$PERM ))"`
    `echo "((2*3+5)-4)/2=$(((((2*3+5)-4)/2 ))"`
3. Suteikite failui s5.sh paleidimo teises
4. Paleiskite sukurtą scenarijų: `./s5.sh`

Shell (bash) scenarijų naudojimo pavyzdžiai (6)

1. Sukurkite failą pavadinimu s6.sh
2. Į failą įrašykite šias eilutes:

```
#!/bin/bash
if rm test 2> /dev/null
then
echo "Deleted"
else
echo "Not deleted"
fi
```
3. Suteikite failui s6.sh paleidimo teises
4. Paleiskite sukurtą scenarijų: ./s6.sh

Jūsų klausimai